

तृतीयपत्र (Paper III) : Service - Group Specific Subject
Section (A) - 30 Marks

1. निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण अवधारणा
  - 1.1 अर्थ, परिभाषा, उद्देश्य र सिद्धान्तहरू
  - 1.2 महत्व र कार्यहरू
  - 1.3 प्रकारहरू र तिनीहरूको चक्र (Cycle)
  - 1.4 नविनतम चिन्तन र अभ्यासहरू
2. विद्यालय सुपरीवेक्षणको प्रक्रिया (Process of School Supervision)
  - 2.1 विद्यालय सुपरीवेक्षणको लागि योजना, कक्षा अवलोकन तथा निर्देशन
  - 2.2 सुपरीवेक्षणका प्रविधिहरू र छलफलका तरिका
  - 2.3 सुपरीवेक्षण सम्बन्धी आधारभूत सिप : संचार, शैक्षिक नेतृत्व, मानवीय क्षमता प्रस्फुटन (Releasing), शिक्षकको मनोबल अभिनिर्माण
3. सुपरीवेक्षणको कार्य तथा गुणहरू
  - 3.1 व्यक्तिगत, पेशागत र मनोसामाजिक गुण
  - 3.2 सुपरीवेक्षण कार्य - नेतृत्व प्रदान, कार्यक्रम निर्माण, कार्यशाला र सम्मेलनको आयोजना तथा कार्यान्वयन
  - 3.3 कक्षा अवलोकन : रणनीति, अवलोकन फारम र साधन/प्रविधि : निर्माण र प्रयोग
  - 3.4 कक्षा कोठा भित्रको अन्तरक्रिया : अवधारण, फाइदा र प्रयोग
  - 3.5 अनौपचारिक तथा समाहित शिक्षाका कक्षाहरूको सुपरीवेक्षण

Section (B) - 20 Marks

4. नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण
  - 4.1 नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको इतिहास
  - 4.2 २००७ भन्दा पहिलेको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रणाली
  - 4.3 २००७ पछि विकसित भएका निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रविधि
  - 6.1 २०२८ पछि हालसम्म विकसित निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रणाली
  - 4.4 नेपालमा निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको व्यवहारिक नमूनाहरू (Project and Non Project Models): सेती परियोजना, प्राथमिक शिक्षा परियोजना र आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा परियोजना
  - 4.5 नेपालमा निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको चूनौती तथा समाधानका उपायहरू
5. नेपालमा शिक्षाको विकास र निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणका सम्बन्धमा भएका प्रयासहरू र कानूनीव्यवस्था
  - 5.1 राणा शासनकालमा भएका प्रयासहरू
  - 5.2 राणा शासन पछि विकसित शैक्षिक अवस्थाहरू
  - 5.3 विभिन्न आयोग तथा योजनाहरूमा विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्यांकन सम्बन्धी सुझावहरू
    - 5.3.1 नेपाल राष्ट्रिय शिक्षा योजना आयोगको प्रतिवेदन, २०११
    - 5.3.2 राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना, २०२८
    - 5.3.3 राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन, २०४९
  - 5.4 चालु आवधिक योजनामा शिक्षा विकास योजनाहरू
  - 5.5 विद्यमान नेपालको संविधानमा शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था
  - 5.6 संघीय संरचनाका शिक्षा सम्बन्धी कानूनहरू
  - 5.7 स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था

Section (C) - 30 Marks

6. **कक्षा कोठा व्यवस्थापन**
  - 6.1 अवधारण, महत्व, उद्देश्यसंग सम्बन्ध र कार्य क्षेत्र
  - 6.2 व्यवस्थापनको वार्षिक कार्य योजना निर्माण र प्रयोग
  - 6.3 मनोवैज्ञानिक वातावरणको व्यवस्थापन
  - 6.4 शिक्षण सिकाइको व्यवस्थापन
  - 6.5 आंकलन (Assessment), अभिलेख र प्रतिवेदनको व्यवस्थापन
7. **शैक्षिक व्यवस्थापन**
  - 7.1 व्यवस्थापनको अवधारणा र शिक्षामा यसको प्रयोग
  - 7.2 शैक्षिक व्यवस्थापनको अवधारणा, महत्व र क्षेत्र
  - 7.3 शैक्षिक प्रशासन र शैक्षिक व्यवस्थापन
  - 7.4 प्रशासनिक व्यवस्थापन र शैक्षिक व्यवस्थापन- विद्यालयसंग सम्बन्धित पक्षहरू तथा कार्यहरूको व्यवस्थापन : समय, तनाव, संकट, मानव संशाधन र विद्यालय बजेट
8. **शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणमा शिक्षाका निकायहरूको भूमिका र कर्तव्य**
  - 8.1 संघीय सरकारका शिक्षा सम्बन्धी निकायहरू
  - 8.2 प्रदेश सरकारका शिक्षा सम्बन्धी निकायहरू
  - 8.3 शिक्षासंग सम्बन्धित स्वसाशित संस्थाहरूको निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था
  - 8.4 स्थानीय तह स्तरीय व्यवस्था
  - 8.5 विद्यालय स्तरीय प्रावधान

Section (D) - 20 Marks

9. **शैक्षिक योजना**
  - 9.1 शैक्षिक योजनाको अवधारण : अर्थ र उद्देश्य, शैक्षिक योजनामा शैक्षिक, आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक समझदारी (Considerations), योजना निर्माणमा वैकल्पिक पहुँच, देश विकास तथा शैक्षिक सुधारका लागि शिक्षा योजना
  - 9.2 शैक्षिक योजना निर्माणका प्रक्रिया : आवश्यकताको पहिचान, उद्देश्य निर्माण, नीति निर्माण, प्राथमिकता निर्धारण, संभाव्यता अध्ययन र शिक्षा योजना निर्माण
  - 9.3 शैक्षिक योजना कार्यान्वयन, मूल्यांकन र सुधार
  - 9.4 शैक्षिक योजनामा ध्यान दिनुपर्ने पक्षहरू
  - 9.5 शैक्षिक विकेन्द्रीकरण : अवधारण, प्रकार, हालको अवस्था, समस्या र चुनौती
10. **अनुगमन तथा मूल्यांकन**
  - 10.1 अनुगमन तथा मूल्यांकनको अवधारणा : अर्थ र उद्देश्य, प्रयोग
  - 10.2 अनुगमन तथा मूल्यांकनको ऐतिहासिक विकासक्रम
  - 10.3 शैक्षिक सूचकहरूको निर्माण तथा निर्णय प्रकृत्यामा प्रयोग
  - 10.4 विद्यालयका कार्यहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन
  - 10.5 आयोजना तथा परियोजनाको अनुगमन र मूल्यांकन
  - 10.6 अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रतिवेदन र प्रस्तुती

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह अन्तर्गत निरीक्षण उपसमूह, राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणीको पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

नेपाल आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क, इन्जिनियरिङ्ग, कृषि, वन, विविध र शिक्षा सेवाका सबै समूह/उपसमूह, राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी एवं स्वास्थ्य सेवाको सातौँ र आठौँ तहका पदहरूमा प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र लिइने **सामूहिक परीक्षण (Group Test)** को लागि

सामूहिक छलफल (Group Discussion)

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षण १० पूर्णाङ्क र ३० मिनेट अवधिको हुनेछ जुन नेता विहिन सामूहिक छलफल (Leaderless Group Discussion) को रूपमा अवलम्बन गरिने छ। दिइएको प्रश्न वा Topic का विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समय भित्र समूह बीच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति (Individual Presentation) गर्नु पर्नेछ। यस परीक्षणमा मूल्याङ्कनको लागि देहाय अनुसारको ३ जना भन्दा बढीको समिति रहनेछ।

आयोगका सदस्य	-	अध्यक्ष
आयोगका सदस्य	-	सदस्य
मनोविज्ञ	-	सदस्य
दक्ष/विज्ञ (१ जना)	-	सदस्य

सामूहिक छलफलमा दिइने नमूना प्रश्न वा Topic

उदाहरणको लागि - उर्जा संकट, गरीबी निवारण, स्वास्थ्य बीमा, खाद्य सुरक्षा, प्रतिभा पलायन जस्ता Topics मध्ये कुनै एक Topic मात्र दिइनेछ।